

Platform komt met praktijkgericht havo-programma

‘We gaan een doorbraak bereiken’

Henk van Ommen en Marc Janssen maken zich al jaren hard voor goed havo-onderwijs dat aansluit op ‘de havist’ en op het hbo. Eerst in Havisten Competent en nu als voorzitter en vicevoorzitter van het havoplatform. Stap één is erkenning van het praktijkgerichte vak als schoolexamenvak. Een plan daartoe ligt voor de zomer bij het ministerie. ‘Ingaan in 2021 zou mooi zijn!’

Van de havo bestaat een negatief beeld: lage slagingspercentages en examencijfers, niet de makkelijkste klassen, leerlingen zonder interesse en motivatie, een gebrek aan studievastheden. De inspectie benoemde dit rijtje vorig voorjaar nog maar eens in De Staat van het Onderwijs: havo-leerlingen stromen vaker af, minder vaak op en blijven vaker zitten.

“Bij het havoplatform kwamen we er al gauw achter dat de overgang tussen havo en hbo problematisch is”, zegt

Henk van Ommen. “Na vijf jaar studie in het hbo heeft krap de helft van de havisten een bachelor en na acht jaar nog geen 70 procent. Studiewissel en -uitval komt het vaakst bij havisten voor: na drie jaar zo’n 34 procent. Die verspilling van talent moeten we niet willen, vonden wij. En mét ons de VO-raad en sinds enige jaren ook de Vereniging Hogescholen.”

Er speelt van alles mee – ook kansenongelijkheid, gender en migratieachtergrond: “Het gaat hoe dan ook om de succesvolle doorstroom naar het hbo. Daar moeten we samen wat aan doen, havo en hbo. In de kwaliteitsafspraken 2019-2024 bij het sectorakkoord hoger onderwijs staat de doorstroom havo-hbo nadrukkelijk op de agenda. De eerste honderd dagen van een nieuwe studie zijn cruciaal en het is mooi om te zien dat het hbo zijn verantwoordelijkheid neemt en inzet op die periode: met intensievere begeleiding en oog voor de ontwikkelingsfase van de zeventien- en achttienjarige. Ook het bindend studieadvies met een verplichte 100 procent-score in het eerste jaar, waarop veel studenten afhaken, wordt nu kritisch bekeken.”

SLIMME DOENERS

Vermoed wordt (en onderzoek bevestigt dit) dat studenten niet uitvallen op intellect, maar op executieve vaardigheden als plannen of met vrijheid omgaan. De inhoudelijke en pedagogische aansluiting tussen havo en hbo ontbreekt. Ook in het systeem zijn het twee gescheiden werelden, waarin niemand de regie voert op de overgang. “Het is

HENK VAN OMMEN EN MARC JANSSEN

Henk van Ommen, rector-bestuurder van het Baarnsch Lyceum, en Marc Janssen, directeur-bestuurder van het Northgo College (Noordwijk), zijn oprichters van het havoplatform (2011) en leerden elkaar vijftien jaar geleden kennen bij het ontstaan van Havisten Competent. Zij herkenden bij elkaar ideeën over veranderingen van het havo-onderwijs.

Henk van Ommen: “Terwijl ongeveer een kwart van alle leerlingen naar de havo ging, bestond er tot 2011 geen forum voor ideeënuitswisseling over havo-onderwijs. Dat hebben Marc en ik opgericht. We begonnen met een congres voor docenten en teamleiders. Inmiddels is dat een jaarlijks zeer goed bezocht evenement. Ook de oprichting van het havoplatform was een schot in de roos. Er was behoefte aan het gesprek over de havo en de havist.” Henk gaf drie jaar geleden zijn laatste les (Duits) en Marc geeft nog natuurkunde in 4 havo.

Henk van Ommen: ‘Na vijf jaar studie in het hbo heeft krap de helft van de havisten een bachelor en na acht jaar nog geen 70 procent’

‘Een praktijkgerichte havo is een logische stap en wij denken dat het kan zonder dat je het bestel hoeft aan te passen’

in hokjes georganiseerd”, zegt Van Ommen. “Ook op het departement, waar havo en hbo op verschillende verdiepingen zitten, met verschillende ministers.” Als het havo-onderwijs beter aansluit bij ‘de havist’ bereik je twee dingen: de leerling raakt meer geïnteresseerd én wordt beter voorbereid op hbo. De havo zou minder ‘avo’ moeten zijn en meer ‘vhbo’, in de ogen van het havoplatform.

Maar wie is dan ‘de havist’? “Een intelligente doener”, stelt Marc Janssen, “die het leuk vindt om iets voor elkaar te krijgen wat je meteen kunt zien. Als er een schoolfeest of een project georganiseerd moet worden, dan zie je havisten met enorme energie en daadkracht aan de slag gaan. Je kunt natuurlijk niet generaliseren, maar als je ernaar vraagt, ontstaat dit beeld: intelligente, relatiegerichte leerlingen, die gaan voor resultaat op de korte termijn. En dan is natuurlijk de vraag: wat betekent dat voor je onderwijs? Moet je dan werken met werkschema’s van zes weken? Moet je ze hetzelfde aanbieden als vwo’ers, alleen wat minder en minder diepgaand: het theezakjesmodel? Wij willen havisten op een andere manier uitdagen. Niet als mislukte vwo’ers, maar als leerlingen met een eigen identiteit en profiel: slimme leerlingen die vooral leren door te doen en die trots kunnen zijn op een havo-opleiding.” Van Ommen: “En die opleiding heeft een sterke beroepsgerichte poot nodig, want dat versoepelt de overgang naar het hoger onderwijs.”

LEREN DOOR DOEN

“De uitdaging is om de pedagogische en didactische aanpak meer toe te snijden op de havist”, zegt Janssen. “Een leerform met het accent op doen leidt tot meer energie en motivatie in de klas. Je wilt leerlingen ook die dingen leren waar ze op het hbo wat aan hebben, zoals in groepen werken of zelfstandigheid.

Op onze school maken leerlingen het profielwerkstuk bijvoorbeeld in groepen van zes tot acht leerlingen. Waarom? Omdat we dan zeker weten dat ze ruzie krijgen. Ze krijgen problemen met afstemmen en moeten afspraken met elkaar maken en een gezamenlijke presentatie houden. Dat maakt het uitdagend! Er komt een mooi product uit, waar ze heel veel van leren. Dat horen we van ze op terugkomdagen, als ze vertellen over hun ervaringen op het hbo.

Of neem de profielvoorlichting, ook daar zoeken we naar een activerende vorm. Geen decaan voor een zaal met ouders, maar groepjes leerlingen die zelf aan hun ouders voorlichting geven over vervolgoopleidingen en keuzevakken. In plaats van te consumeren moeten ze actief informatie zoeken en presenteren. Dat stimuleert enorm.

Er zijn veel voorbeelden van scholen die een stukje onderwijs anders organiseren. Bijvoorbeeld de business schools: daar gaan leerlingen vier dagen naar school en doen één dag projecten in een bedrijf of op het hbo. De avo-vakken op school leveren wat ruimte in om dit mogelijk te maken, maar het niveau van die vakken daalt niet. Leerlingen halen dezelfde cijfers met minder les, en zijn tegelijkertijd heel gemotiveerd. Ze zien die praktijkdag als heel leuk en interessant.”

PRAKTIJKGERICHT

Havisten hebben behoefte aan koppeling tussen theorie en praktijk. Bovendien werkt een praktische en realistische context motiverend. Deze overtuiging van het havoplatform heeft geleid tot een leernetwerk van een kleine twintig

Marc Janssen: 'Het is niet spelen, maar ervaringsgericht leren door havisten'

scholen die materiaal verzamelen voor een praktijkgericht havo-programma. Er zijn in 2019 twee bijeenkomsten geweest en dit jaar volgen er nog enkele. Tegen de zomer ligt er een presentabel plan.

Van Ommen: "Er zijn nu al tientallen havoscholen die een vorm van praktijkgericht onderwijs aanbieden, maar dat heeft niet de status van een examenvak. Het maakt allemaal deel uit van het 'plusdocument'. Het is vrijwillig en vrijblijvend, bovenop het bestaande programma. Maar als je het serieus wilt nemen en er een check op wilt hebben, moeten we het formaliseren. Wij hebben het initiatief genomen om een beroepsgericht curriculum te schrijven, in de vorm van een vak. We volgen hierbij de lijn van de nieuwe leerweg in het vmbo, waar het beroepsgerichte vak

'In de business schools halen leerlingen dezelfde cijfers met minder lessen, en zijn ze tegelijkertijd zeer gemotiveerd'

een verplicht onderdeel wordt. Het liefst zouden we bij de havo hetzelfde doen, maar dan krijg je bijna een stelselwijziging, een heel andere havo oftewel een echte vbo. Een prima ontwikkeling, vinden ook de VO-raad en de Vereniging Hogescholen, maar wel een die heel lang duurt.

'Wij willen havisten op een andere manier uitdagen. Niet als mislukte vwo'ers, maar als leerlingen met een eigen identiteit en profiel'

Daarom kiezen we nu liever voor de kortst mogelijke route: dit voorjaar willen we het ministerie ons praktijkgerichte programma aanbieden met de bedoeling dat het als eindexamenvak op het diploma terechtkomt."

REALISTISCH

"Wij vinden dat er ruimte moet zijn voor een systematisch praktijkgericht onderwijsaanbod", legt Janssen uit. "Dat betekent: werken met realistische projecten, met echte opdrachtgevers en contacten uit het bedrijfsleven en het hbo. Daar leren leerlingen basisvaardigheden die ze nodig hebben op het hbo, zoals samenwerken, onderzoek doen of presenteren. Maar daar kunnen ze ook inzoomen op hun eigen interesse. Als dat bijvoorbeeld economie is, kunnen ze bij een bank of ander financieel bedrijf ervaring opdoen en specifieke vaardigheden leren. Door te leren in de praktijk komen ze ook in aanraking met rolmodellen. Terwijl hiermee op een aantal scholen al wordt geëxperimenteerd, is onze inzet nu om dat te belonen met de status van een schoolexamen."

Het havoplatform-leernetwerk beschrijft een algemene schil van vaardigheden die een havoleerling (nu en later) succesvoller maken en die ook de motivatie stimuleren. Daaraan wordt lokaal of regionaal een inhoudelijk accent toegevoegd, bijvoorbeeld gericht op ondernemen, technologie of de agrarische sector. Van Ommen: "Als havoplatform hebben we net besloten dat we gaan regionaliseren. Na

HET HAVOPLATFORM

Het havoplatform verbindt mensen die oog en hart hebben voor de havist: in het onderwijs, het bedrijfsleven en bij overheden. Het platform vindt dat havo-onderwijs gericht moet zijn op relaties met en motivatie van de leerling én op een juiste balans tussen theorie en praktijk (kennis en vaardigheden). Het streeft naar een curriculum en een pedagogisch-didactisch leerklimaat dat aansluit op havisten én naar vermindering van de uitval in het eerste jaar van het hbo. Op dit moment is het speerpunt de ontwikkeling van een beroepsgericht of praktijkgericht vak.

Marc Janssen: "Overall onstonden initiatieven voor een andere opzet van de havo. Er was behoefte aan verbinding en zo is het platform ontstaan. We proberen mensen met elkaar in contact te brengen en onze gedachten over de havist in zoveel mogelijk gremia naar voren te brengen."

Henk van Ommen: "We zoeken naar tools en good practices om mee aan de slag te gaan. We willen ook bewerkstelligen dat havo en hbo bij elkaar in de keuken kijken, met visitaties en conferenties. We moeten immers wat met elkaar. Wat leveren wij, wat hebben jullie nodig hoe kunnen we dat anders doen?"

→ www.havoplatform.nl

landelijke congressen over havo-hbo houden we in de regio Utrecht in maart het eerste regionale congres in samenwerking met de Hogeschool Utrecht. Samen met Jan Bogerd, voorzitter CvB van de Hogeschool Utrecht probeer ik vormen te vinden voor een goede doorstroom naar deze opleiding. Dat is ons gemeenschappelijk belang."

KLEIN OF GROOT

De ambitie is dus om net als in het nieuwe vmbo het praktijkgerichte onderdeel tot vast onderdeel van het curriculum te maken. Dat sluit aan bij adviezen van de Onderwijsraad en de VO-raad uit 2019. Janssen: "Naast de toekomstige praktijkgerichte mavo (vmbo) is een praktijkgerichte havo een logische stap. Wij denken dat het kan zonder dat je het bestel hoeft aan te passen. Je kunt het klein doen, als een praktijkvak (120 klokuren) binnen het combinatiecijfer, à la ckv of maatschappijleer. Maar als je als school een fors programma hebt liggen, kan het ook groter (320 klokuren, nog steeds passend binnen de huidige regelgeving), als keuze-examenvak in de vrije ruimte. Je hoeft geen ingewikkelde dingen te doen behalve een goed kader neer te leggen. Als scholen dan in een regio een mooi en toetsbaar programma hebben, kunnen ze gewoon aan de slag gaan. Heel praktisch gericht, net zoals de havist zelf praktisch gericht is. Je werkt met een PTA, dus je weet dat dat de kwaliteit goed is. Het is niet spelen, maar ervaringsgericht leren door havisten. En je kunt er heel veel mee doen. Leerlingen kunnen bijhouden hoe zij groeien op de competenties en dat meenemen naar een studiecheck-gesprek bij het hbo. Misschien kunnen ze er zelfs studiepunten voor krijgen." "LOB wordt deel van het verhaal", vult Van Ommen aan. "Bij het vmbo is LOB een verplicht onderdeel van het curriculum. Bij havo-vwo is dat niet zo, maar dat willen we dus wel. En dat lijkt te gaan lukken."

MOOI VOORBEELD

"Organisaties die ertoe doen, steunen ons plan massaal", vertelt Van Ommen. "De VO-raad en de Vereniging Hogescholen staan er vierkant achter. Het staat in de adviezen van de VO-raad voor de nieuwe leerweg voor het vmbo. In de hoek van het vakgerichte vmbo (bij de vakcolleges) is er dan ook veel belangstelling voor ons initiatief. Maar het moet nu concreet worden. Van praten en lobbyen gaan we de stap maken naar invoering van een eindexamenvak. We zitten in het momentum, een doorbraak zal niet lang uitblijven. Het primaire doel is de student of de leerling die een ononderbroken leerlijn moet kunnen volgen. Met ingang van 2021 zou het zo ver kunnen zijn."

Janssen: "Een geslaagd praktijkgericht programma kan op termijn ook een goed voorbeeld zijn voor andere vakken. Zo kan ook wiskunde voor de havist betekenisvoller worden gemaakt, wat goed is voor de motivatie. Het praktijkgerichte programma is nodig voor de motivatie en de aansluiting en het kan ook snel. We hoeven niet van alles te wijzigen. Er gebeurt al zoveel op havoscholen en daar wordt het soort een beloning voor. Zichtbaar voor de havist, de ouders, het onderwijs. Een mooi voorbeeld van hoe het ook kan."